

**УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Колективна монографія

Під редакцією
Непочатенко О.О.

Умань
Видавець «Сочінський М.М.»
2021

УДК 338.43

Г20

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол №5 від 04.03.2021 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Малік М.Й.;
доктор економічних наук, професор Жудро М.К.;
доктор економічних наук, професор Нестерчук Ю.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів (у т.ч. відсутність плагіату) відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

Гармонійний розвиток економіки України в умовах
Г20 трансформаційних перетворень : монографія / під ред. д.е.н., професора
О.О. Непочатенко. – Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2021. – 119 с.

ISBN 978-966-304-412-5

У монографії викладені результати досліджень сучасних проблем гармонійного розвитку економіки України. Висвітлені соціально-економічні аспекти гармонійного розвитку економіки. Розглянуто роль та місце фінансової та податкової політики у забезпеченні поступального розвитку економічної системи. Досліджено розвиток окремих галузей національної економіки. Значну увагу приділено теоретичним та практичним аспектам розвитку підприємницької діяльності як основи успішного функціонування економіки країни.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

УДК 338.43

ISBN 978-966-304-412-5

© Уманський національний
університет садівництва, 2021

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	7
1.1 Магістральні принципи цілі планомірного господарського аналізу й оцінки надкомплектних витрат на зростання якісних характеристик результату у функціонально розвинутих конструкціях стратегічного адміністрування діяльністю підприємств промисловості та науково-виробничих об'єднань (Ткаченко С.А. д.е.н., професор; Полякова Є.С. к.е.н., доцент, Вищий навчальний заклад «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»; Потішняк О.М. д.е.н., професор Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка)	7
1.2. Еколого-економічний підхід для забезпечення оптимізації землекористування (Макеєва Л.М. канд.наук держ.упр., доцент Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва)	14
1.3 Інвестиційно-інноваційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектора в умовах глобалізаційних викликів (Гузар Б.С. к.е.н, доцент, Уманський НУС)	22
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	33
2.1. Вектори податкового стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні (Барабаш Л.В. к.е.н., доцент; Іздерська І.В. здобувач освіти другого (магістерського) рівня Уманський національний університет садівництва)	33
2.2. Перспективи впровадження інновацій в національній банківській системі (Бондаренко Н.В. к.е.н., доцент; Власюк С.А. к.е.н., доцент, Уманський НУС; Деркач Т.А. к.е.н. ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу Уманського НУС»)	39
2.3. Сучасний стан іпотечного кредитування та шляхи його вдосконалення в Україні (Мельник К.М. к.е.н., доцент; Савчук І.І. магістр Уманський НУС)	45
2.4. Розвиток стратегії формування системи фінансового контролю (Кужель В.В. Директор, доцент, к.е.н.; Николюк Н.П. Заступник директора з навчальної роботи; Опалко К.С. завідувач навчально – методичної лабораторії, ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу Уманського НУС»)	53

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

2.1. Вектори податкового стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні

Пандемія коронавірусу COVID-19 внесла значні корективи у світовий економічний простір в цілому й економічне середовище всіх держав зокрема. Запроваджений свого часу локдаун призвів не лише до кризи довіри населення до держави, а й до необхідності пошуку радикально нових шляхів виходу з кризи. І найбільше питань з даної позиції виникає до оподаткування.

Зокрема, аналізуючи зміни, викликані пандемією, та подальшими тенденціями розвитку оподаткування, Вітор Гаспар, директор Департаменту з податкових питань МВФ, Навід Ханіф, директ Управління фінансування розвитку ООН; Джейла Пазарбасіоглу, віце-президент з питань справедливого росту, фінансів та інститутів, ГВБ і Паскаль Сен-Аман, директор Центру податкової політики та адміністрування, ОЕСР схиляються до думки, що матимуть місце три вектори удосконалення податкового процесу держав: по перше, це посилення прогресивності; по друге – зростання стимулюючої функції оподаткування, як необхідного фактору економічного зростання; по третє – посилення прозорості оподаткування, як нова догма «нової норми» державного менеджменту²⁶.

В ОЕСР, розглядаючи міри податкової політики, за допомогою яких здійснюватиметься вихід з постпандемічної економічної кризи, виокремлюють наступні пріоритетні можливості: впровадження сильних і стійких податкових стимулів; врівноваження рівня доходів і податкової структури; прогресивність усієї податкової системи; мінімізація оподаткування для мультинаціональних корпорацій; посилення співробітництва між державами у сфері оподаткування; «озеленення» податкових систем.

«Нова політика повинна бути попередньо сконцентрована на обмеженні труднощів і збереженні можливостей відновлення. На цьому етапі потрібне точне налаштування та можливе розширення набору вже реалізованої політики», – підсумовують в ОЕСР²⁷.

---

²⁶ Facing the crisis: the role of tax in dealing with COVID-19. International Monetary Fund: Views & Commentaries. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/06/16/vc-facing-the-crisis-the-role-of-tax-in-dealing-with-covid-19> (дата звернення 30.04.2021)

²⁷ Tax and fiscal policy in response to the Coronavirus crisis: Strengthening confidence

Наукові співробітники Міжнародного центру з податків і розвитку (The International Centre for Tax and Development (ICTD)) М. Мур та У. Причард, досліджуючи вектори розвитку податкової системи держав, що розвиваються на постпандемічну перспективу зосереджують увагу на таких аспектах: впровадження або активізація оподаткування багатства; відновлення (у державах, де було скасовано) оподаткування спадщини; підвищення ставок податку на нерухомість; запровадження оподаткування технологічних онлайн платформ; посилення ролі екологічних податків і відповідальності за ними; встановлення обмежень на вирахування з податкової бази для корпорацій; впровадження прозорих податкових пільг для інвесторів.

Усвідомлюючи складність ситуації і дослідження, автори зазначають: «Податок завжди дуже політичний. Політика, пов'язана з податковим реагуванням на пандемію, може незабаром стати конфліктною й ускладнити конструктивні громадські дії. Однак нині прийшов час для сильної та загальної податкової розповіді про колективні людські інтереси у момент тотальної загрози, підкріпленої відповідним набором податкової політики»²⁸.

У блозі Світового банку А. Кастерс, Р. Дом, Б. Хольцман і Р. Ф. Хункера-Валера наголошують: «... в урядів є три важеля, які вони можуть використовувати для підвищення дотримання податкових вимог: правозастосування, сприяння та довіра («EFT»). Посилення правозастосування ускладнює ухилення платників податків від виконання своїх податкових зобов'язань, а поліпшення якості та прозорості податкових процедур спрощує їх сприяння та виконання. Тим часом, платники податків з більшою ймовірністю стануть законослухняними, якщо сформувати в них довіру внаслідок ефективного та справедливого витрачання сплачених ними податкових платежів. Уряди можуть використовувати цей тристоронній підхід «EFT» для внесення позитивних і довгострокових змін в податкове дотримання на кожному етапі кризи COVID-19»²⁹.

---

and resilience. Tackling coronavirus (COVID-19). Contributing to a global effort. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). Updated 19 May 2020. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tax-and-fiscal-policy-in-response-to-the-coronavirus-crisis-strengthening-confidence-and-resilience-60f640a8/> (дата звернення 23.04.2021)

²⁸ Moore, M., Prichard, W. How should we tax after the pandemic? International Centre for Tax and Development. Tuesday, 26 May 2020. URL: <https://www.ictd.ac/blog/how-tax-after-pandemic-covid/> (дата звернення 01.05.2021)

²⁹ Anna Custers, Roel Dom, Benjamin Holtzman & Raul Felix Junquera-Varela. How governments can use the coronavirus pandemic to build better tax systems. World Bank Blog. Published on Governance for Development. AUGUST 24, 2020. URL: <https://blogs.worldbank.org/governance/how-governments-can-use-coronavirus-pandemic-build-better-tax-systems> (дата звернення 11.05.2021)

Саме такими, на думку світової економічної спільноти, мають бути кроки розвитку податкових систем на пост пандемічну перспективу. Однак всі наведені пропозиції є загальними, що певною мірою залишає поза колом уваги актуальний для економіки України середній клас – підприємництво, діяльність якого є базовою складовою сталого розвитку держави.

В умовах ринкової економіки до середнього класу можна віднести суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема і мікропідприємництва. Зосереджуючись на оподаткуванні підприємницької діяльності в Україні, варто зазначити, що існує два варіанти його провадження: за загальною або спрощеною системою. І нині особлива увага прикута саме до спрощеної системи оподаткування, що всі роки виконувала стимулюючу функцію у розвитку малого та середнього бізнесу, надаючи вагомим послабленням в частині розміру ставок податку, звільнення від сплати низки податкових платежів і можливості одержання доволі значного обсягу доходу за низького податкового навантаження.

Розглядаючи умови чинного податкового законодавства в Україні, В. Бобиль та О. Топоркова зазначають: «... єдиний податок є оптимальним способом стягнення податків з малого бізнесу, оскільки загальна система оподаткування є надто складною й обтяжливою. Економічні показники розвитку малих підприємств в Україні свідчать про те, що вони не можуть ефективно виконувати фіскальну функцію. Створення широкої мережі малих підприємств у всіх галузях господарства сприятиме демонополізації та розвитку конкуренції. Для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно, щоб держава стимулювала розвиток зазначеного сектора, за допомогою більш м'якої регламентації його діяльності, запровадження відповідних фінансових заохочень та гнучких механізмів регулювання ринку праці³⁰.

Дана думка є цілком слушною, однак, виходячи з наявної в Україні ситуації, коли понад 23% економіки (за неофіційними даними – 40%) перебуває в тіні³¹, варто кардинально переглянути пріоритети та підходи до податкового стимулювання малого та середнього бізнесу. Адже хвилю протестів у вітчизняних підприємців і, відповідно, зменшення кількості новозареєстрованих суб'єктів згаданої діяльності, викликали новації,

---

³⁰ Бобиль В.В., Топоркова О.А. Оподаткування малого бізнесу: нормативно-організаційний аспект. Review of transport economics and management, 2019, вип. 1(17). С. 35–47., с. 40

³¹ Як вивести економіку України з тіні – думка експертів. Finance.UA. 11.09.2020. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/478246/yak-vyvesty-ekonomiku-ukrayiny-z-tini-dumky-ekspertiv> (дата звернення 19.05.2021)

пропоновані законами «Про РРО (реєстратор розрахункових операцій)», «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг», «Про збір та облік ЄСВ (єдиного соціального внеску)» і «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо подання єдиної звітності з ЄСВ та податку на доходи фізосіб»³², що передбачають зменшення обсягів готівкового обігу. Однак використання готівкових розрахунків – прямий шлях до тіньової економіки, тож якщо є прагнення створити міцну економіку – слід переходити на безготівкові форми фінансового спілкування.

Таким чином, ще у допандемічний період постала необхідність посилення контролю за доходами таких платників. Причиною такого рішення стала висока частка тіньового сектору економіки, що формується саме в даному сегменті підприємницької діяльності. Так, за даними Національного банку України, за 2018 р. тіньові операції склали 23,8% ВВП України, з яких 19,7% припадає на готівкові операції, а 4,1% – на негрошовий тіньовий сегмент домашнього виробництва товарів для кінцевого споживання³³. При цьому якщо сфера грошового обігу активно практикується саме малим і середнім бізнесом, то негрошове домашнє виробництво – особисті селянські господарства, що, в більшості випадків, не набули жодного статусу – взагалі не розглядається у якості учасника підприємницької діяльності. За даними ж Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, у січні–березні 2020 р. рівень тіньової економіки склав 31% від обсягу офіційного ВВП³⁴.

Відтак питання активного регулювання та стимулювання розвитку підприємницької діяльності, з метою зниження рівня тіньового сектору економіки, вже давно набуло нагальності. І з даної позиції можна виокремити декілька кроків, актуальних на даний час.

По перше, з метою зростання показників офіційної сфери економіки слід посилити заходи з контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері готівкового обігу. Тож цілком логічним має стати

---

³² Шостак І. Бізнес «йде в тінь». Що налякало українських ФОПів? ЗІК. Новини. Економіка. 10 лютого 2020. URL: https://zik.ua/article/biznes_ide_v_tin_shcho_naliakalo_ukrainskykh_fopiv_958673 (дата звернення 19.05.2021)

³³ Тіньова економіка в Україні. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuyaye-v-tini> (дата звернення 29.04.2021)

³⁴ Тенденції тіньової економіки в Україні у січні–березні 2020 року. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (дата звернення 29.04.2021)

застосування на вітчизняних теренах загальноприйнятої й ефективної світової практики: використання реєстраторів розрахункових операцій у якості фіксаторів операцій і засобів для проведення безготівкових розрахунків.

Окремо фахівці з економіки та самі підприємці виокремлюють низку недоліків спрощеної системи оподаткування, серед яких – невідповідність оподаткування економічному результату, відсутність прив'язки ставки податку до результату діяльності та подвійне оподаткування для платників II групи єдиного податку, що обрали ставку 3% разом зі сплатою ПДВ.

Для уникнення згаданих недоліків слід здійснювати оподаткування не відповідно групи платника, а традиційно – відповідно до визначеної бази оподаткування, за яку необхідно взяти прибуток від діяльності. Для реалізації даного підходу слід відновити ведення Книги обліку доходів і витрат, записи у якій мають бути підтверджені фіскальними документами, наприклад, чеками РРО.

Усунути несправедливість у вигляді оподаткування всіх платників за єдиною ставкою можливо шляхом запровадження прогресивної шкали ставок податку, залежно від розміру доходу. На користь даного підходу виступає й те, що, внаслідок впливу пандемії, фінансисти різних країн світу наголошують на необхідності повернення прогресивності в оподаткування, як однієї зі складових соціальної справедливості.

Окремо слід зазначити, що вивчення особливостей фінансування малого та середнього бізнесу в Німеччині, Італії, Японії, США, Великобританії показало, що стимулювання підприємницької діяльності в цих державах здійснюється за допомогою різних методів: надання державної фінансової підтримки на конкурентній основі та державними гарантіями за кредитами комерційних банків (гарантія 60–90% від суми кредитів); створенням мережі спеціальних банків, які обслуговують малий бізнес на різних рівнях; стимулюванням інноваційної діяльності малих підприємств; застосуванням такої системи оподаткування, що стимулює сплачувати, а не приховувати податки; спеціальним порядком нарахування амортизації; створенням умов для рівного доступу усіх підприємців до інформаційних та консультаційних послуг (особливо у сфері питань оподаткування, кредитування та страхування)³⁵.

Відтак, зосереджуючись виключно на податковому стимулюванні підприємницької діяльності, слід виокремити лише ті напрями й інструменти,

---

³⁵ Halunko, Valentyn, Halunko, Vira, Savyuk, Maryna. Foreign experience for financing small and medium business. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, №. 5. P. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-40-45> (дата звернення 20.05.2021)

що є доцільними для вітчизняної економіки. Тому слід розглядати підприємництво не в загальному, а його конкретні галузі та сфери діяльності, що потребують підтримки з боку держави як стратегічно необхідні. І до таких слід віднести:

- екологічне підприємництво – до цієї категорії можна віднести всіх підприємців, які підтримують еко-рух: не використовують у своїй діяльності шкідливу сировину та матеріалу, ведуть екологічне виробництво тощо;

- селянські (фермерські) господарства, які займаються виробництвом органічної продукції;

- підприємства «зеленої» енергетики, переробки сміття та побутових відходів;

- інтелектуальне, наукове, інноваційне підприємництво.

Для означених категорій підприємницької діяльності слід, перш за все, передбачити, податкові канікули протягом трьох перших років існування та низку економічних стимулів у вигляді пільгового кредитування та страхування.

Однак категорично відмовлятися від податкового стимулювання інших сфер підприємницької діяльності не варто, слід навпаки – підштовхнути їх до співпраці. Саме тому доцільним буде запровадження прогресивної шкали оподаткування для підприємців в межах визначених груп єдиного податку та межі встановленого для такої групи доходу. Тобто підприємці, які є, скажімо, платниками єдиного податку I групи, але чистий дохід яких не досягає за місяць 83 тис грн. (відповідно до встановленої з 01 вересня 2020 р. межі в 1 млн грн.), мають сплачувати податок за меншою ставкою, аніж загальна. Такий підхід буде цілком раціональним і відповідатиме основним постулатам оподаткування – справедливості та прогресивності.

Звичайно, постає питання правдивості висвітлених у звітності доходів. І з даної позиції з'являється обов'язкова умова: проведення усіх операцій виключно в безготівковій формі, з використанням РРО та державної електронної програми, де фіксуватимуться автоматично всі доходи та витрати. Таким чином, оподатковуватися буде не загальний дохід, а чистий, що значно скоротить обсяги об'єкта та бази оподаткування, а відтак стане вигідним для платника.

У сукупності запропоновані підходи податкового стимулювання сприятимуть розвитку підприємницької діяльності та дозволять не лише зменшити рівень тіньової економіки, а й покращити податкову культуру та свідомість підприємців і населення.

Фінансово-економічна криза, викликана пандемією коронавірусу COVID-19, змушує переглянути чинні інструменти та механізми реалізації

оподаткування в усіх державах світу, особливо – у країнах з економікою, що розвивається, зокрема – у сфері податкового стимулювання підприємницької діяльності. І хоча висвітлені пріоритети оптимізації оподаткування назрівали вже давно, нова економічна криза дає поштовх їх практичному втіленню, вбачаючи у даних заходах вектори формування нового економічного суспільства.

2.2. Перспективи впровадження інновацій в національній банківській системі

Активна технологічна модернізація за рахунок впровадження інновацій відбувається і в банках. Особливу роль відіграють інновації, які стосуються дистанційного банківського обслуговування, управління ризиками, удосконалення інформаційно-комп'ютерних технологій. У більшості українських банків процес управління інноваційною діяльністю зорієнтований на вирішення поточних завдань, а якість управління не відповідає міжнародному рівню та загальнонаціональним потребам розвитку банківської системи – підвищення ефективності, конкурентоспроможності, забезпечення стабільної діяльності банків та посилення їх впливу на інноваційні процеси в економіці. В даний час плани інноваційної діяльності банків розглядаються у роботах багатьох українських та зарубіжних вчених, як І.Т. Балабанов, О.В. Дзюблюк, С.М. Козьменко, В.В. Корнєєв, О.І. Лаврушин, І.О. Лютий, М. Міллер, В.І. Міщенко, Ф. Мишкін, А.М. Мороз, Л.О. Примостка, Дж. Сінкі, Т.С. Смовженко, П. Туфано, Е.А. Уткін та інших.

Новітні технології на сучасному етапі все частіше пов'язані зі всесвітньою мережею Інтернет. Тому актуальним є відстеження зв'язку розвитку інновацій та електронних ресурсів. Ефективно використовуючи можливості мережі Інтернет, можливо пришвидшити розвиток майже всіх видів бізнесу, в тому числі спростити і покращити проведення безготівкових платіжних розрахунків. Це дасть змогу покращити якість обслуговування клієнтських безготівкових платежів, а банкам, які матимуть розвинену та сучасну систему обслуговування клієнтів, – підняти свій рейтинг. Заважають розвитку е-банкінгу в Україні наступні чинники: низький рівень мотивації колективного фінансування, зокрема допомога в реалізації інноваційних проектів; висока частка тіньових операцій у господарському обігу. Так, за попередніми розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, рівень тіньової економіки в першому кварталі 2018 р. становив 33% від офіційного валового внутрішнього продукту; низький рівень довіри

Наукове видання

**ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 25.06.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсет. Друк цифров. Ум. друк. арк. 6,92
Тираж 300 пр. Зам. № 697 (1612)

Видавець і виготівник «Сочінський М. М.»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com

